

ปาฐกถาพิเศษ
เรื่อง สิ่งแวดล้อมไทย ใครจัดการ — รัฐ ธุรกิจ หรือประชาชน
โดย นายอานันท์ ปันยารชุน
ประธานสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
ในงานสัมมนาประจำปี ๒๕๓๘
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
Thailand Environment Institute (TEI)
วันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๓๘
ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ

การประชุมประจำปีของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยปีนี้เป็นปีที่สอง ภารกิจของสถาบันฯ ซึ่งผมมีส่วนร่วมอยู่ด้วย ในฐานะประธานสถาบันฯ ถือว่าเป็นองค์กรเอกชนที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมด้วยความมุ่งมั่นที่จะผลักดันแก้ไขให้สิ่งแวดล้อมของประเทศไทยดีขึ้น ผมจำได้ว่าในที่ประชุมประจำปีเมื่อเดือนกรกฎาคมปีที่แล้ว ผมได้เน้นให้ทุกฝ่ายร่วมมือกัน ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

ในปีนี้ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยกำหนดเนื้อหาการประชุมภายใต้หัวข้อว่า “สิ่งแวดล้อมไทย... ใครจัดการ รัฐ ธุรกิจ หรือประชาชน” นั่นก็คือการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ใครจะเป็นคนแก้ ถ้าจะตอบว่าต้องร่วมมือกันเหมือนกับปีก่อน ก็ดูจะเป็นข้อสรุปที่ง่ายเกินไปและอาจจะไม่มีผลในทางปฏิบัติ

ใครจะเป็นคนจัดการและจัดการอะไร

คำถามที่ว่า ใคร ผมคิดว่าพอจะแยกสมาชิกในสังคมไทยว่าประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มใหญ่สามกลุ่ม กลุ่มแรกได้แก่ รัฐ ซึ่งรวมทั้งสถาบันการเมืองและข้าราชการ ซึ่งต้องดูแลการพัฒนาประเทศ รับผิดชอบออกระเบียบข้อบังคับ หรือกำหนดสิ่งจูงใจเพื่อให้สมาชิกในสังคม ปฏิบัติโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และสามารถรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนสืบไปได้

กลุ่มที่สอง คือฝ่ายธุรกิจ ซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าและผู้ให้บริการ กลุ่มนี้ผลิตสินค้าและบริการมากมายหลายชนิดสำหรับตลาดในประเทศและส่งออกไปจำหน่ายทั่วโลก ต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นวัตถุดิบ ในกระบวนการผลิตต้องมีของเสียออกมา เช่น น้ำเสีย ซึ่งในอดีตปล่อยทิ้งไว้ในลำน้ำสาธารณะ โดยไม่มีการบำบัด เมื่อนานไปปริมาณน้ำเสียมีมากขึ้น ความสามารถในการรองรับของแหล่งน้ำ ลดลง น้ำเสียไม่อาจย่อยสลายได้ตามธรรมชาติ ลำน้ำสาธารณะจึงเน่าเสียดังที่เห็นกันโดยทั่วไป

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มใหญ่คือประชาชนทั่วประเทศ กลุ่มนี้เป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ในฐานะผู้ผลิต ก็ต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ใช้ทั้งที่ดิน ใช้น้ำ ทำให้ป่าไม้ถูกทำลาย ดินเสื่อมคุณภาพ น้ำถูกปนเปื้อนโดยสารพิษจากปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง นอกจากนี้ประชาชนยังมีฐานะเป็นผู้บริโภค ใช้สินค้าและบริการที่ฝ่ายธุรกิจผลิตออกมา สินค้าดังกล่าวมีผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม มากน้อยต่างกันคนกลุ่มนี้อาศัยทั้งในเมืองและชนบท เป็นที่ทราบกันว่าการดำรงชีวิตของคนในเมือง สร้างปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าคนในชนบท ใช้น้ำมากกว่า ใช้ไฟฟ้ามากกว่า ทิ้งขยะมากกว่า ในขณะที่เดียวกัน ก็เป็นที่ทราบกันดีว่า คนที่ฐานะดีจะใช้ทรัพยากรและมีส่วนทำลายสิ่งแวดล้อมมากกว่าคนจน ใช้น้ำมากกว่า ใช้ไฟฟ้ามากกว่า ทิ้งขยะมากกว่า เช่นเดียวกัน

คำว่าร่วมมือกันแก้ปัญหาข้างต้น มิได้หมายความว่าทั้งสามกลุ่มต้องมาปฏิบัติร่วมกันในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือต้องทำโครงการด้วยกัน แต่หมายความว่าทุกคนจะต้องลงมือแก้ปัญหา ถ้าทุกคนลงมือก็เท่ากับว่า ร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน ถึงแม้ว่าแต่ละกลุ่มจะมีหน้าที่แตกต่างกัน

หน้าที่หลักอย่างหนึ่งของรัฐก็คือชี้แนะและเข้าแทรกแซง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม เพื่อให้คุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้น ในการจัดการสิ่งแวดล้อม รัฐต้องกำหนดทิศทางการแก้ปัญหาให้ชัดเจนในด้านนโยบายและกำหนดมาตรการรวมทั้งกลยุทธ์ที่ใช้แก้ไขที่แน่ชัด มีผลในทางปฏิบัติ ซึ่งไม่ได้หมายความว่า รัฐจะต้องดำเนินการเองในทุกเรื่อง แต่ต้องกำหนดกรอบที่จะให้สมาชิกในสังคม ทั้งธุรกิจและประชาชนปฏิบัติและให้ความร่วมมือ

รัฐบาลปัจจุบันก่อนการเลือกตั้ง ได้เริ่มโครงการบำบัดน้ำเสียในเมืองใหญ่ เน้นในเขตควบคุมมลพิษและในเมืองหลักในภูมิภาคต่าง ๆ สำหรับในกรุงเทพมหานครเอง ก็ได้ดำเนินการก่อสร้างโรงงานบำบัดน้ำเสียเสร็จแล้วหนึ่งแห่งที่สี่พระยาได้เริ่มโครงการแก้ไขปัญหาน้ำเสียลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาได้ออกประกาศควบคุมการบำบัดน้ำเสียในอาคารของเอกชนขนาดใหญ่ ๘ ประเภท

สำหรับการกำจัดขยะมูลฝอย รัฐบาลได้ให้ความเห็นชอบโครงการกำจัดขยะในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลและในเขตเทศบาล สุขาภิบาล ในวงเงินกว่า ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท

การแก้ปัญหาข้างต้นถือว่าเป็นการเริ่มต้น ขณะที่ปัญหาซึ่งหมักหมมมานาน เช่น ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาการกำจัดขยะ นับวันจะรุนแรงมากขึ้น อย่าลืมว่า การแก้ไขปัญหาลิ่งแวดล้อม เช่นการบำบัดน้ำเสียใน กทม. กว่าจะครอบคลุมพื้นที่ได้ทั้งหมดต้องใช้เวลา ๑๐ ถึง ๑๕ ปีขึ้นไป ดังนั้นการริเริ่มแก้ปัญหาด่าง ๆ ของรัฐมิใช่ทำให้ปัญหาหมดไปเพียงแต่พอจะทุเลาปัญหาลิ่งได้บ้าง การแก้ไขปัญหาลิ่งแวดล้อมต้องอาศัยความต่อเนื่อง ไม่อาจจะทำสำเร็จในรัฐบาลชุดใดชุดหนึ่งได้

ในวันนี้ ทุก ๆ ท่านคงให้ความสนใจ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่อง การจัดตั้งรัฐบาลที่กำลังดำเนินการอยู่อย่างเข้มข้นในขณะนี้ แต่ไม่ว่าพรรคการเมืองใดจะเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลหรือรัฐบาลใหม่จะประกอบด้วยพรรคการเมืองกี่พรรคก็ตาม รัฐบาลที่กำลังอยู่ระหว่างการจัดตั้งควรสานต่อ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับลิ่งแวดล้อมมากขึ้น ทั้งในการจัดสรรงบประมาณและการผลักดันให้มีการลงทุน เพื่อฟื้นฟูคุณภาพลิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบต่อไป

สำหรับภาคธุรกิจ ผมเชื่อว่านักธุรกิจเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคตสามารถทำนายความต้องการของตลาด มีฐานะทางการเงินที่มั่นคง น่าจะเข้าใจเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้าใจลิ่งแวดล้อม เข้าใจสาเหตุ เข้าใจวิธีการแก้ปัญหาลิ่งแวดล้อม สามารถนำกลไกทางการตลาดเข้าร่วมแก้ไขปัญหาลิ่งแวดล้อมของประเทศได้

ผมอยากให้นักธุรกิจมีความเข้าใจว่า ทรัพยากรธรรมชาติหรือจะเรียกว่า ลิ่งแวดล้อมเป็นของที่มีค่ามหาศาลไม่ว่าอากาศบริสุทธิ์ น้ำสะอาด ป่าไม้ ลาน้ำสาธารณะ ลิ่งเหล่านี้แม้ว่าการซื้อขายในตลาด ไม่อาจจะระบราคาได้ครบ แต่มีคุณค่า ไม่ว่าจะคิดจากประโยชน์ใช้สอยโดยตรงหรือโดยทางอ้อม เช่นป่าไม้ให้ความชุ่มชื้น ให้แหล่งน้ำ ให้ทัศนวิสัยงาม ทั้งหมดล้วนให้คุณค่าเกินกว่าราคาแผ่นไม้ที่ซื้อขายกันในท้องตลาด

ผู้ประกอบการต้องเข้าใจว่าลิ่งแวดล้อมทุกอย่างมีคุณค่า ต้องใช้อย่างมีความรับผิดชอบ การปล่อยน้ำเสียลงลิ่งสาธารณะโดยไม่มีการบำบัด เพราะไม่ต้องการเสียค่าใช้จ่ายในการติดตั้งอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายในการบำบัดผลสุดท้ายน้ำเน่า รัฐบาลส่วนกลางหรือเทศบาลส่วนท้องถิ่น ต้องทำการบำบัดโดยใช้งบประมาณของรัฐ ซึ่งเป็นเงินภาษีอากรของคนทั้งประเทศ ควรที่จะใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมช่วยเหลือราษฎรผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส กลับต้องนำเงินภาษีที่มีจำกัดมาบำบัดน้ำเสียที่โรงงานระบายทิ้ง ซึ่งควรจะเป็นภาระและความรับผิดชอบของธุรกิจต้นกำเนิดเสียเอง

เคยมีผู้กล่าวไว้ว่าเหตุผลที่สำคัญที่ระบบสังคมนิยมล่มสลาย เพราะการคิดราคาสินค้าทุกชนิดต่ำกว่าราคาตลาดหรือไม่สะท้อนภาวะตลาดเข้าในกระบวนการผลิต ระบบดังกล่าวไม่อาจจะดำเนินการไปได้ยาวนาน เพราะไม่ยอมรับความจริง ไม่ยอมรับว่าสินค้าทุกชนิดมีราคา ต้องคิดตามราคาตลาด

แต่ในเรื่องสิ่งแวดลอมแล้ว ราคาตลาดอย่างเดียวยังไม่พอ เพราะคุณค่าของป่าดงดิบ คุณค่าของลำธารธรรมชาติดีค่าเป็นตัวเงินไม่ได้ ดังนั้นธุรกิจในยุคนี้ต้องมีสายตาที่กว้างไกล ต้องตระหนักถึงการพัฒนายั่งยืน พร้อมทั้งจะรับภาระของตัวเองในฐานะผู้ผลิต ไม่ปล่อยให้กระบวนการผลิตหรือสินค้าที่ออกสู่ตลาด ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดลอมของส่วนรวม

หันมามองกลุ่มสุดท้ายบ้าง ประชาชน ถือว่าเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่สุดที่จะมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ผมเชื่อเสมอว่าสิ่งแวดล้อมเป็นของประชาชนทุกคน ดังนั้นหากประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมแล้ว การพัฒนายั่งยืนควบคู่กับการเอาใจใส่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็ไม่าจะเกิดขึ้นได้

ต้องยอมรับว่าการให้ประชาชนส่วนใหญ่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องไม่่ง่าย เพราะประเทศไทยประกอบไปด้วยคนจำนวนมากถึง ๖๐ ล้านคน ฐานะและความเป็นอยู่ต่างกัน ปัญหาของแต่ละคนต่างกันมองเห็นปัญหาต่างกัน คนอยู่ในอาคารชุกกลางเมืองกับคนอยู่บ้านจัดสรรได้ทางด่วนมองเห็นปัญหารถไฟฟ้าชนส่งมลชนต่างมุ่มกัน คนทำไร่เลื่อนลอยในเขตป่าอนุรักษ์กับคนฐานะปานกลางในเมืองมองเห็นประโยชน์ของป่าไม้ต่างกัน ถ้าเป็นอย่างนี้เราจะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ป้องกันการทำลายป่าร่วมกันอย่างไร การสร้างจิตสำนึกร่วมกันจำต้องอาศัยเวลา เพื่อให้คนส่วนใหญ่ที่ต่างพื้นฐานการศึกษา ต่างพื้นฐานการประกอบอาชีพ ได้เข้าใจในผลประโยชน์ของประเทศร่วมกันเสียก่อน

ตัวอย่างหนึ่งให้เห็นชัดก็คือ การรณรงค์ประหยัดไฟฟ้า คงจะทราบแล้วว่าความต้องการใช้ไฟฟ้าของประเทศเพิ่มขึ้นทุกปี ปีละกว่า ๑,๐๐๐ เมกะวัตต์ ทำให้เป็นภาระหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องจัดหาพลังไฟฟ้าเพิ่มขึ้นให้เพียงพอ ซึ่งดูเหมือนจะไม่มีวันสิ้นสุด จะต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นเชื้อเพลิง ไม่ว่าจะเป็นถ่านหินน้ำมัน ก๊าซ ทำให้ทรัพยากรดังกล่าวร่อยหรอไป และในกระบวนการผลิตไม่ว่าใช้เชื้อเพลิงใด ต่างก็มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมปล่อยมลพิษทางอากาศออกมาทั้งสิ้น

ทางแก้ไขในเรื่องนี้คงจะมีใช้จัดหาพลังงานเพิ่มขึ้น เมื่อมีความต้องการเพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาจัดการด้านผู้ใช้ไฟฟ้าที่จะให้มีการประหยัด ซึ่งปัจจุบันได้มีการริเริ่มบ้างแล้ว โดยมีการ

รณรงค์ทางโทรทัศน์และสื่อมวลชนอื่น ๆ ให้ผู้ใช้เลือกซื้อเครื่องไฟฟ้าที่ประหยัดไฟไม่ว่าหลอดไฟ ตู้เย็น เตารีด ซึ่งถ้าทำได้ มิใช่จะเป็นการลดค่าไฟฟ้าอย่างเดียว แต่จะช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ด้วย

ตัวเลขแสดงชัดเจนว่า ความต้องการหลอดไฟฟ้านิคมประหยัดหรือหลอดคอมมีมากขึ้น ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๙ ถ้าสามารถชักจูงให้เปลี่ยนหลอดไฟกันทั่วประเทศ และเปลี่ยนบัลลาสต์เป็นชนิดประหยัด การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ประมาณว่าจะสามารถประหยัดไฟฟ้าได้ถึง 348 เมกะวัตต์ ต้นทุนผลิตไฟฟ้าโดยเฉลี่ย ๒๕ ล้านบาทต่อ ๑ เมกะวัตต์ เท่ากับจะประหยัดเงินได้ถึง 8,700 ล้านบาท ลดการสร้างโรงงานไฟฟ้าไปหนึ่งโรง รวมทั้งลดมลพิษที่จะต้องระบายออกเป็นจำนวนมาก และยังคงประหยัดค่าไฟฟ้าในบ้านอีกด้วย

ความรับผิดชอบร่วมกัน

การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมทุกฝ่ายต้องมีความรับผิดชอบ ต้องร่วมมือกัน มิใช่เพียงกันว่าเป็นหน้าที่ของรัฐเพราะเก็บภาษีไปแล้ว หรือโยนความรับผิดชอบให้กับประชาชน เพราะขยะและน้ำเสียส่วนใหญ่มาจากบ้านเรือน หรือกล่าวหาว่า โรงงานจะต้องรับผิดชอบ เพราะปล่อยน้ำเสียมากและยังได้กำไรจากการผลิตอยู่แล้ว ถ้าเพียงกันอย่างนี้ก็ยากที่จะแก้ได้

การที่จะร่วมมือจะต้องเข้าใจปัญหา ต้องมีจิตสำนึก ต้องมีความรับผิดชอบ ตัวอย่างที่ยกมาให้เห็นต่อไปนี้มีทั้งตัวอย่างที่ร่วมกันรับผิดชอบและประสบความสำเร็จ และตัวอย่างที่น่าจะประสบความสำเร็จถ้าทำความเข้าใจกันให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันตั้งแต่ต้น

ตัวอย่างแรกเป็นเรื่องการใช้น้ำมันไร้สารเพื่อลดปริมาณสารตะกั่ว ซึ่งใช้เดิมน้ำมันเบนซินเพื่อเพิ่มค่าออกเทนให้สูงขึ้น สารตะกั่วจะออกมาบนท้องถนนพร้อมกับไอเสียรถยนต์ เมื่อสูดเข้าไปจะมีผลต่อสมองและระบบประสาทโดยเฉพาะสำหรับเด็ก ถ้าได้รับไปมากจะทำให้มีพฤติกรรมผิดปกติ ความจำเสื่อม รัฐบาลจึงเริ่มจำหน่ายน้ำมันไร้สารตะกั่ว ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๔ จนถึงปัจจุบัน โดยได้รับความร่วมมือจากผู้บริโภคเพิ่มขึ้น ตัวเลขเมื่อสิ้นมีนาคมปีนี้ มีผู้ใช้รถใช้เบนซินไร้สารตะกั่วประมาณร้อยละ ๖๗ ของน้ำมันเบนซินที่ใช้ทั้งหมด

การยอมรับของผู้ใช้รถทั้งในเรื่องน้ำมันไร้สารและการติดตั้งอุปกรณ์เครื่องแปรสภาพไอเสีย ทำให้ปริมาณสารตะกั่วในอากาศในกรุงเทพฯ ที่วัดได้ในปี ๒๕๓๗ ลดลงจากปี ๒๕๓๓ ถึงร้อยละ ๗๑ ทำให้ระดับตะกั่วในอากาศในกรุงเทพมหานคร ลดต่ำลงอยู่ในมาตรฐานมลพิษที่กำหนดโดยกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างในทางตรงกันข้าม เรื่องการระเบิดและข่อยหิน ซึ่งเรื่องนี้คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้อนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ เอ และ ๑ บี ทว่าผู้ประกอบการระเบิดและข่อยหินหลายรายได้รับสัมปทานในพื้นที่ ๑ บี จึงได้รับอนุญาตให้ดำเนินการถึงวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๘ ที่ผ่านมาเท่านั้น ในเรื่องนี้ผู้ประกอบการได้ร่วมมือกันร้องเรียนขอผ่อนผันให้ระเบิดและข่อยหินในเขตสัมปทานต่อ โดยอ้างว่าลงทุนไปมากแล้ว เลิกไม่ได้เพราะจะขาดทุน ถ้าเลิกจะส่งผลกระทบต่อโครงการก่อสร้าง ทำให้ขาดวัสดุสำหรับสร้างถนนและเหตุผลอื่น ๆ ซึ่งท้ายสุดรัฐบาลต้องอนุญาตให้ดำเนินการต่ออีกสามเดือน จะเห็นได้ชัดว่า ถ้าประเทศไทยจะต้องการอนุรักษ์พื้นที่ป่าธรรมชาติไว้ให้ได้ หลักการในการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ ก็ต้องดำเนินการให้ได้ผล ในกรณีนี้หากขาดความร่วมมือ การเสียสละจากผู้ประกอบการ โดยคุณประโยชน์ใกล้เคียงตัวเป็นหลักก็จะนำไปสู่การเรียกร้อง การต่อรองสร้างแรงกดดันให้รัฐยอมผ่อนปรนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้ประเทศต้องสูญเสียพื้นที่ป่าต่อไป การที่จะฟื้นฟูสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ บี ให้กลับมีสภาพป่าดั้งเดิม ก็เป็นไปได้

การประชุมประจำปีของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

การประชุมประจำปีของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยในวันนี้ จะเสนอผลการศึกษาในสองเรื่องใหญ่ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผมกล่าวมาแล้วทั้งหมด

เรื่องแรก เป็นเรื่องของการผลิตไฟฟ้า ปัจจุบันความต้องการใช้กระแสไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้นทุก ๆ ปี ปัญหาในการจัดหาไฟฟ้าเพิ่ม มิใช่เป็นปัญหาของการลงทุนผลิตกระแสไฟฟ้า เพราะผลิตแล้วขายได้ แต่ถ้าต้องขยายการผลิตทุกปีปัญหาก็จะตามมา เช่น จะผลิตที่ไหน ใช้เชื้อเพลิงอะไร มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากน้อยแค่ไหน ใครจะเป็นผู้ผลิตทางด้านผู้ใช้ไฟฟ้า ก็ต้องสร้างจิตสำนึกให้ประหยัดไฟฟ้า เพราะจะทำให้ปริมาณการใช้ลดลง แต่ก็ลดได้ระดับหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้ความต้องการไฟฟ้าจะสูงขึ้นต่อไป การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ จึงมีนโยบายให้เอกชนหรือผู้ผลิตอิสระเข้ามาผลิต แล้วการไฟฟ้าฝ่ายผลิตรับซื้อต่อ ในกรณีนี้รัฐบาลก็ต้องดูแลติดตามให้บริษัทเอกชน รับผิดชอบเกี่ยวกับระดับมลพิษที่ปล่อยออกมา การศึกษาที่จะเสนอต่อที่ประชุมในวันนี้ จะชี้ทางเลือกว่า ถ้าทุกฝ่ายร่วมมือกันก็จะสามารถกำหนดแผนการจัดการไฟฟ้าในอนาคตให้มีประสิทธิภาพ โดยมีต้นทุนต่ำและมีผลต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดได้

เรื่องที่สอง เป็นเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ตั้งแต่ในระดับหมู่บ้าน ตำบล เทศบาล สุขาภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายกระจายอำนาจการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่ระดับจังหวัด ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่ต้องการให้อากาศคนในพื้นที่

ที่จัดการกันเอง เพราะเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรง ประเด็นอยู่ที่ว่าประชาชนจะมีส่วนเข้าร่วม จัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร โดยประชาชนเจ้าของพื้นที่เป็นผู้นำ ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ตาม ต้องฟังฟังอาศัยความสนใจของผู้บริหาร เช่นผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหลักดังเช่นทุกวันนี้ การศึกษาเรื่องนี้จะชี้ให้เห็นว่าการให้ชุมชนจัดการเอง ควรจะอย่างไรจึงจะแน่ใจว่าจะเกิดประโยชน์สูงสุดกับ ส่วนรวม การกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ภูมิภาค จะทำให้สิ่งแวดล้อมในต่างจังหวัดดีขึ้นจริงหรือไม่

สิ่งที่อยากเห็น

ผมเคยแสดงความคิดเห็นไว้หลายครั้งในเรื่องแนวปฏิบัติในการจัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ในฤดูหาเสียงตลอด ๒ เดือนที่ผ่านมา ท่านที่สนใจติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมือง จะได้ยิน ได้ฟังว่า ทุกพรรคล้วนเน้นนโยบายที่จะฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อม แก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทด้วยกันทั้งนั้น ผมเชื่อว่าถ้าต้องการพัฒนาสิ่งแวดล้อม จะต้องแก้ที่ปัญหาพื้นฐาน ในวันนี้ ผมขอเน้นอยู่ ๔ เรื่องด้วยกัน ๔ เรื่องที่ผมอยากเห็นให้เกิดขึ้นในประเทศไทยของเรา

สิ่งที่อยากเห็นเรื่องแรก

อยากให้ทุกคนตระหนักและเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ให้เข้าใจว่าไม่ว่า จะแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างไรก็ตาม จะต้องมรดันทุน ต้องมีค่าใช้จ่าย

หลักการ โครทิง - โครจ่าย ซึ่งเป็นทั้งหลักการพื้นฐานในพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เจ็ด ฉบับปัจจุบัน ในทางปฏิบัติยังไม่มีมีการนำมาใช้ ถึงเวลาแล้วที่ทุกคนจะต้องยอมรับและช่วยรับภาระในการปฏิบัติตามหลักการนี้ เช่น ขอมเสียดำธรรมเนียมน้ำทิ้งในเขตกรุงเทพมหานครและในเมืองใหญ่ ๆ ทั้งนี้ให้เก็บในอัตรา ก้าวหน้า บ้านไหนใช้น้ำมาก ต้องเสียดำน้ำทิ้งในอัตราที่สูงกว่าบ้านที่ใช้น้ำน้อย ผมได้กล่าวแล้วว่า การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมใช้เวลานานมีค่าใช้จ่ายนับแสนล้าน ดังนั้นหากทุกคนร่วมมือกันรับภาระด้านการเงิน ประเทศไทยก็จะระดมทุนได้เร็วขึ้น เพื่อที่จะฟื้นฟูให้สิ่งแวดล้อมของเรามีคุณภาพทัดเทียม ไม่น้อยหน้าประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สิงคโปร์ หรือ ญี่ปุ่น

สิ่งที่อยากเห็นเรื่องที่สอง

ผมอยากให้ธุรกิจเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมมากขึ้นหลายคนคงเคยได้ยินว่าองค์การมาตรฐานระหว่างประเทศ (ISO) ได้กำหนดมาตรฐานเรียกเป็นหมายเลข ที่รู้จักกันมากคือมาตรฐานระบบการบริหารคุณภาพของโรงงาน (ISO 9000) ซึ่งมีการยอมรับกันในทุกประเทศที่มีการส่งออก ในประเทศไทยมีโรงงานที่ได้รับมาตรฐานนี้ประมาณ ๑๐๐ ราย

ขณะที่เราเพิ่งเริ่มได้ยิน ISO 9000 สังคมโลกในขณะนี้กำลังกำหนดมาตรฐานใหม่ ซึ่งเน้นเฉพาะสิ่งแวดล้อมคือ ISO 14000 ซึ่งจะกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงงาน ตั้งแต่นโยบายของบริษัทการวางแผนการดำเนินงาน การตรวจสอบ และการแก้ไขด้านสิ่งแวดล้อม

ธุรกิจไทยจะต้องตื่นตัวก้าวให้ทันโลก พร้อมทั้งจะกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมของบริษัทของตัวเอง โดยไม่ต้องรอให้มีแรงกดดันจากรัฐหรือจากภายนอกประเทศ บริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ ๓๔๕ บริษัท ซึ่งเป็นบริษัทมหาชน ควรทำตนให้เป็นตัวอย่าง เริ่มทำรายงานสิ่งแวดล้อมประจำปีของบริษัท เพื่อเสนอต่อผู้ถือหุ้นและเผยแพร่ให้สาธารณชนได้ทราบ การลงทุนลดมลพิษไม่ว่าทางน้ำหรือทางอากาศ หรือในเรื่องการกักสารพิษ โรงงานสามารถกำหนดเป้าหมายการลดมลพิษได้เอง โดยไม่ต้องรอให้รัฐออกมาตรฐานบังคับ ธุรกิจควรเน้นการร่วมมือกับรัฐ ในการลดมลพิษมากกว่าการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพพจน์ของบริษัทเป็นหลัก

สิ่งที่อยากเห็นเรื่องที่สาม

ผมอยากเห็นการกระจายอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อมจากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาคและสู่ท้องถิ่นในที่สุด ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

กระจายอำนาจในที่นี้มิได้หมายความว่า เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลแล้วก็สามารถกระจายอำนาจได้ ในเรื่องสิ่งแวดล้อม ส่วนกลางยังเป็นผู้กำหนดแทบทุกเรื่อง รวมถึงการใช้ที่ดิน การวางผังเมือง การอนุญาตให้ตั้งโรงงาน ในขณะที่ท้องถิ่นในระดับตำบลและหมู่บ้านถูกละเลยไม่มีอำนาจในการร่วมตัดสินใจ

การกระตุ้นให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม สามารถกระตุ้นให้เกิดขึ้นได้ โดยการเผยแพร่ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม อันที่จริงสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน ถือได้ว่าเป็นเจตนารมณ์พื้นฐานของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนั้นรัฐและธุรกิจควรถือเป็นหน้าที่ ที่จะเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของโครงการ

พัฒนาต่าง ๆ ให้ประชาชนในพื้นที่เข้าใจตั้งแต่เริ่มขบวนการตัดสินใจในการเลือกพื้นที่ ประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่ผ่านมา ล้วนบ่งชี้ว่า การปิดบังซ่อนเร้นข้อมูล จะทำให้กลุ่มมวลชนต่าง ๆ เกิดความระแวง ซึ่งทำให้ขบวนการตัดสินใจต้องล่าช้าออกไป ดังนั้นการเปิดเผยข้อมูล จึงเป็นหนทางเดียวที่สังคมขนาดใหญ่ของประเทศไทย ที่มีพลเมืองมากเป็นอันดับที่ ๑๗ ของโลก พึงยอมรับเพื่อให้การจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศ เดินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สิ่งที่อยากเห็นเรื่องที่ดี

ผมอยากให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อม ไม่เพียงแต่จะหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติเท่านั้นแต่ยังรวมถึงสิ่งที่มนุษย์สร้างหรือกำหนดขึ้นด้วย ผลการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ทำให้เรามีศิลปกรรมเป็นสมบัติที่แสดงความคิดซึ่งในศิลปะ แสดงความเจ็บแสบแหลมของปัญญา และสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่สั่งสมกันมาของชุมชนหรือประเทศนั้น ๆ คุณค่าที่ปรากฏในความงามของศิลปกรรม เรียกว่าตัดเทียมกับความงามที่เราพบจากธรรมชาติ

ประเทศไทยมีอุทยานทางประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรมและศิลปกรรมจากยุคสมัยต่าง ๆ ในอดีตอยู่มากมายไม่น้อยหน้าใคร สมบัติเหล่านี้ควรได้รับการทะนุถนอม ดูแล ให้มีความสำคัญ เพราะผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงนั้นไม่ใช่เพียงแต่พวกเราทั้งหมดในปัจจุบัน แต่ยังรวมถึงคนรุ่นก่อนหน้าเรา และคนรุ่นต่อ ๆ ไปในอนาคตอีกด้วย

ความตื่นตัวในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่เรามีอยู่ในปัจจุบัน จะต้องไม่จำกัดเฉพาะสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ต้องไม่หยุดอยู่เฉพาะการเห็นความสำคัญของน้ำ ของป่า ของอากาศ สิ่งแวดล้อมที่มาจากธรรมชาติเหล่านี้เปรียบเหมือนกาย คือเป็นครึ่งหนึ่งของชีวิต เราจะต้องไม่มองข้ามความสำคัญของจิตใจ คือ ศิลป วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์เป็นผู้สร้าง ให้มาประกอบกันเข้าจึงจะเป็นชีวิตที่สมบูรณ์

สรุป

สิ่งแวดล้อมไม่ใช่เป็นแฟชั่น แต่เป็นปัญหาของชาติ ที่เราต้องร่วมมือแก้ไข ทั้งในทศวรรษนี้ และทศวรรษต่อ ๆ ไป แต่ผมเชื่อในพลังของสังคมไทย เชื่อว่าประเทศไทยอยู่ในฐานะที่จะฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยให้ดีขึ้นได้ถ้าคนในสังคม รัฐ ธุรกิจ และประชาชนร่วมมือกัน วันนี้เป็นนิมิตหมายที่ดีที่ผู้มีใจรักสิ่งแวดล้อมมารวมตัวกัน ณ ที่นี้เพื่อที่จะร่วมกันเป็นพลังผลักดันให้การแก้ไขปัญหาสีเขียวของประเทศไทย เดินไปในทิศทางที่ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ของเราทุกคน

